

IDEOLOGIJA REGIONALIZMA U ŠPANJOLSKOM NOGOMETU

Ivana Bosiljevac*

Sadržaj

Nogomet se u Španjolskoj u posljednjih desetak godina znatno popularizirao, dok se zahtjevi za nezavisnošću određenih autonomnih zajednica ne stišavaju od restauracije demokracije 70-ih godina prošloga stoljeća. Regionalizam kao ideologija manifestira se na nogometnim stadionima diljem Baskije i Katalonije, a ponekad i Galicije. Najznačajniji zagovornici baskijske i katalonske nezavisnosti upravo su privrženi navijači FC Barcelone i Athletic Bilbao koji se nastoje boriti protiv centralizma nametnutog im još za vrijeme diktature Francisca Franca. U Galiciji je želja za nezavisnošću osjetno manja zbog nepovoljne ekonomske situacije regije. Povijesnim pregledom nastanka regionalizma te analizom događaja i stavova triju klubova (FC Barcelone, Athletic Bilbao i Deportiva La Coruña) te njihovih navijača, autorica nastoji objasniti povezanost između regionalizma i nogometa te posljedice koje ona sa sobom nosi.

Ključne riječi: regionalizam, španjolski nogomet, autonomne zajednice, borba za nezavisnost

---

*Ivana Bosiljevac, studentica četvrte godine preddiplomskog studija politologije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Kontakt: ivana.bosiljevac23@gmail.com.

Uvod

Ovaj rad tematizira povezanost regionalizma kao političke ideologije i nogometa kao platforme za manifestaciju spomenute ideologije u suvremenoj Španjolskoj. Cilj je odgovoriti na pitanje na koji način i u kojoj mjeri nogomet promiče nacionalističke i regionalističke podjele u Španjolskoj? Postoji vrlo značajna i snažna povezanost između ideologije regionalizma i nogometa u suvremenoj Španjolskoj, i to ponajprije u obliku promidžbe regionalizma i separatističkih ideja na stadionima Athletica, Barcelone i Deportiva. Rad je strukturiran u četiri dijela. U prvom se dijelu govori općenito o regionalizmu te ga se nastoji definirati. Drugi dio donosi povijesni pregled razvoja ideologije regionalizma u Španjolskoj i osvrt na trenutnu situaciju. Kratki povijesni pregled odnosi se na razdoblje Francove diktature kada je sve bilo podređeno centralnoj vlasti u Madridu, a zabranjeni su bili svi regionalni jezici i obilježja.

Tema trećega dijela jest povezanost regionalizma, separatističkih težnji pojedinih autonomnih zajednica i nogometa. Povezanost se analizira na primjerima triju španjolskih autonomnih zajednica: Baskije, Galicije i Katalonije, te nogometnim klubovima koji ih predstavljaju u prvoj nogometnoj ligi: Athletic Bilbao, Deportiva La Coruñe i FC Barcelone. Iako u prvoj španjolskoj nogometnoj ligi u tekućoj nogometnoj sezoni postoji još pet klubova¹ koji dolaze iz spomenutih autonomnih zajednica, analiza regionalizma u španjolskom nogometu temelji se na trima navedenim klubovima i njihovim navijačima. Posljednji dio govori o španjolskoj nogometnoj reprezentaciji i odnosu Baska, Galicijaca i Katalonaca prema njoj. Također, govori i o željama autonomnih zajednica za službenim priznanjem njihovih nogometnih reprezentacija.

Nogomet se prometnuo u sport „broj jedan“ te je u posljednjih desetak godina donio Španjolskoj mnogo trofeja na klupskoj, ali i reprezentativnoj razini. Nogometna reprezentacija osvojila je dva europska (2008, 2012) te jedno svjetsko prvenstvo 2010. godine (SeFútbol, 2017). Na klupskoj razini osvojeno je šest Liga prvaka, natjecanja koje slovi za najprestižnije u klupskom nogometu. FC Barcelona osvojila ih je četiri (2006, 2009, 2011, 2015), a Real Madrid dvije (2014, 2016 i 2017) (UEFA Champions League, 2017). Trofej Kupa UEFA-e, odnosno Europske lige španjolski su klubovi u posljednjih desetak godina osvojili sedam puta. Sevilla je slavila pet puta (2006, 2007, 2014, 2015, 2016), a Atlético Madrid dva puta (2010, 2012) (UEFA Europa League, 2017).

.....
¹ Iz Katalonije je, osim FC Barcelone, i RCD Espanyol; Galiciju predstavlja i Celta de Vigo, dok su, uz Athletic Bilbao, iz Baskije i Real Sociedad, Deportivo Alavés i SD Eibar.

Druga tema koja ima važno mjesto na španjolskoj političkoj sceni jest ideologija regionalizma, koja se u nekim autonomnim zajednicama pojavljuje u svom radikalnijem obliku – kao manjinski nacionalizam. Ideologija regionalizma posebno je vidljiva u trima španjolskim autonomnim zajednicama: Baskiji, Galiciji i Kataloniji. Manifestacija spomenute ideologije događa se upravo na nogometnim stadionima, a najvidljivija je kod navijača Athletic Bilbaa iz Baskije, navijača Deportiva iz Galicije te kod Katalonaca koji navijaju za FC Barcelonu.

Regionalizam i manjinski nacionalizam

Na početku, potrebno je definirati dva pojma bitna za daljni rad – regiju i regionalizam. Jedna od definicija kaže kako je regija „teritorijalni entitet koji se razlikuje i od lokalne razine i od razine nacionalne države te koji tvori ekonomski, politički, upravni i/ili kulturni prostor unutar kojega različiti tipovi ljudskog djelovanja stupaju u interakciju i prema kojemu pojedinci i zajednice stvaraju povezanu privrženost i identitete“ (Bickerton i Gagnon, 2013: 275). Definicija, koju u svojoj knjizi „Ljepotica i zvijer – mali kompendij hrvatskog regionalizma“ navodi Neven Šantić, kaže da su regije „područja unutar određene države, sa zasebnim karakteristikama koje je čine samosvojom i koherentnom cjelinom u odnosu na državnu i lokalnu vlast, s vlastitim političkim i upravnim institucijama“ (Šantić, 2013: 17).

Definicija regionalizma koju uglavnom koriste pravnici i politolozi kaže da se radi o ideologiji ili ideološkom usmjerenju koje „zagovara jačanje regionalne razine vlasti u odnosu na državnu (ali i lokalnu) kako bi kroz vlastite institucije imala što veću kontrolu ukupnih političkih, gospodarskih i ostalih procesa na određenom području“ (Šantić, 2013: 18). U knjizi „Komparativna politika“, u dijelu koji se bavi regijama, regionalizam se definira kao „manifestacija vrijednosti, stavova, mišljenja, preferencija, tvrdnji, ponašanja, interesa, privrženosti i/ili identiteta koji se mogu povezati s konkretnom regijom“ (Bickerton i Gagnon, 2013: 275). Intenziviranje regionalizma vodi do pojave manjinskog nacionalizma kada se povećavaju zahtjevi etničkih manjina za statusom povijesne nacije. Njihovi identiteti u sukobu su s nacionalnim identitetom i njihovi zahtjevi narušavaju ideju o asimilaciji manjina s identitetom većine, što je posebno vidljivo na primjeru Španjolske i njenih autonomnih zajednica Baskije i Katalonije.

Regionalizam predstavlja vrlo važan fenomen u Europi, a to potvrđuju i primjeri brojnih europskih država koje imaju službeno ili neslužbeno uspostavljene regije. Regionalizam igra bitnu ulogu i na razini Europske unije čije je jedno od temeljnih načela načelo supsidijarnosti. Ono se zalaže da se javna vlast u što većem obujmu spusti bliže građanima, tj. „da se sve što se može obaviti na nižim razinama vlasti tu

doista i obavlja“ (Šantić, 2013: 19). Kod uspostave temelja regionalizirane Europe veliku ulogu igralo je lobiranje Skupštine europskih regija, osnovane 1985. godine. Upravo je ona, zalažući se i promovirajući regionalizam, 1991. godine pokrenula kampanju za uvažavanje načela supsidijarnosti. To snažno lobiranje dovelo je do toga da je regionalistička dimenzija Europe usvojena i u Ugovoru iz Maastrichta kojim je utemeljena Europska unija. Danas manji dio zastupnika u Europskom parlamentu dolazi iz regionalnih stranaka, poput Katalonske republikanske ljevice, Bloka galicijskih nacionalista, Stranke za korzikansku naciju, Nove flamanske inicijative i sl.

Regionalizam na primjeru Španjolske

Regionalizam u Europi postoji stoljećima, a do buđenja regionalnih identiteta u Kataloniji i Baskiji dolazi krajem 19. stoljeća kada dio španjolskih kolonija u Latinskoj Americi postaje neovisan. Novonastale samostalne države bile su poticaj Kataloncima i Baskima da se bore za svoju samostalnost. Pravo regija na autonomiju zapisano je u Ustavu Druge Španjolske Republike iz 1931., a prve to pravo ostvaruju Katalonija, Baskija i Galicija. Želju Andaluzije da im se pridruži prekinuo je 1936. godine Španjolski građanski rat. Pobjedu u ratu odnijele su nacionalističke trupe generala Francisca Franca, koji po završetku rata uspostavlja diktatorski režim. Iako je Franco rođen u Galiciji, njegov način vladanja počivao je na centralizaciji države i „sprečavanju svakog ponašanja i same pomisli na nacionalizam i separatizam u regijama“ (Stroter, 2015: 7). Sve su regionalne zastave zabranjene, a oni koji su se usuđivali govoriti bilo kojim regionalnim jezikom riskirali su različite vrste kazni, poput pritvora i sl. Čak su imena nogometnih klubova hispanizirana, a imena novorođene djece smjela su biti samo u kastiljskoj inačici španjolskog jezika kojom se govorilo u Madridu.

Nakon Francove smrti 1975. godine, Španjolsku je uhvatila „groznica autonomije“. U početku su regionalnu autonomiju najviše forsirali „Katalonci i Baski, motivirani svojim etničkim specifičnostima, slijedili su ih Galicijci da bi potom čitava država bila regionalizirana“ (Šantić, 2013: 15). Provodi se decentralizacija države koja na kraju završava uspostavom 17 autonomnih zajednica i dva autonomna grada na afričkom kontinentu – Ceutom i Melillom. No, to nije bio prvotni plan demokratskih vlasti u Španjolskoj. Planirano je da novi Ustav prizna status povijesne nacije Baskiji, Galiciji i Kataloniji, koje su svoj autonomni status stekle još 1930-ih godina prema Ustavu Druge Španjolske Republike. Protiv takve odluke demonstrirali su Andaluzani koji su također htjeli isti status povijesne nacije. Zbog toga je člankom 143. Ustava iz 1978. godine svim regijama dana mogućnost da se konstituiraju kao autonomne zajednice. Danas se španjolsko teritorijalno uređenje temelji na sustavu autonomnih zajednica, gdje svaka zajednica ima određenu slobodu uređivanja političkog i društvenog života

na svom području. No, neke zajednice žele više od autonomije, a po tom je pitanju najglasnija Katalonija. Uz nju, tu su Baskija i Galicija, koje koriste nogomet i svoje najveće klubove, Athletic Bilbao i Deportivo La Coruña, kako bi promovirale svoju ideologiju regionalizma.

Regionalizam i nacionalizam u španjolskom nogometu

Regije danas koriste nogomet kako bi promovirale svoje ideologije, a tijekom Francove diktature sport je također imao važnu ulogu u promicanju ideoloških vrijednosti i kod pristaša režima i kod njegovih protivnika. Općenito, sport se tradicionalno koristi kao alat nacionalne integracije ili kao alat širenja političkih i ideoloških ideja. Sport su na taj način najočitije prakticirali autoritarni režimi. Osim već spomenutog Francovog režima u Španjolskoj, sport u političke i ideološke svrhe koristili su i talijanski fašisti, nacisti u Njemačkoj te Videlin režim u Argentini. Oni su koristili sport kako bi legitimirali svoje načine vladavine na međunarodnoj sceni i prestali biti izolirani. No, nisu samo autoritarni režimi koristili sport u političke i ideološke svrhe. U vrijeme Hladnoga rata SAD i SSSR međusobno su bojkotirali Olimpijske igre održavane u SSSR-u, odnosno SAD-u. Tuñón i Brey navode tri načina na koja se sport koristi „kao sredstvo iskazivanja političkih ili ideoloških stavova: 1) propagandni napor usmjeren na povezivanje pobjeda nacionalnih reprezentacija i efikasnosti, pouzdanosti i identiteta zemlje, 2) zabrana nacionalnim timovima da se natječu protiv određene zemlje ili u određenoj zemlji zbog političkih razloga, te 3) javne demonstracije nezadovoljstva na stadionima koje povremeno mogu rezultirati nasiljem ili huliganizmom“ (Tuñón, Brey, 2012: 4).

Nogomet se u Španjolskoj tijekom diktature koristio na prvi i treći način. Na prvi način, kao sredstvo svoje legitimacije i jačanja španjolskog identiteta, koristio ga je španjolski vođa Franco, navijač Real Madrida. Na treći način, kao iskazivanje nezadovoljstva, najviše su ga koristili navijači FC Barcelone i Athletic Bilbao. Franco je, dakle, svoju politiku provodio i u nogometu. Predsjednici svih nogometnih klubova provjeravani su od strane režima. Također, sumnjalo se da je Franco podmićivao suce kako bi Realu osiguravao pobjede u utakmicama. Uz to, klub iz Madrida imao je jaku financijsku podršku, koju mu je pribavio španjolski vođa, kako bi mogao dovesti u svoje redove najbolje svjetske nogometaše.

Vrcan u svojoj knjizi „Nogomet – politika – nasilje“ povezanost nogometa i politike ispituje na temelju četiri svojstva koja nogomet općenito ima: „Prvo, na društveno homogenizirajući potencijal nogometa, drugo, na njegov društveno divizni i

antagonizirajući potencijal te (treće) na njegovu sposobnost proizvodnje i obnavljanja tenzija, naposljetku i četvrto, na njegov iznimni mobilizacijski potencijal“ (Vrcan, 2003: 134). Sve ove karakteristike nogometa poslužile su na izvanredan način, kako Franco i njegovom režimu, tako i zagovornicima regionalizma i nacionalizma u španjolskim regijama u promicanju njihovih ideologija. Franco je htio koristiti političku strategiju isključivanja svih regionalnih identiteta i kao sportski instrument služio mu je Real Madrid. Španjolske regije, s naglaskom na Baskiji i Kataloniji, također koriste svoje nogometne klubove kako bi mobilizirale mase Baska i Katalonaca u borbi protiv središnje države.

Iako se očekivalo kako će se demokratizacijom države i uspostavom ustavne monarhije smanjiti korištenje sporta u političke svrhe, to se nije dogodilo. Nogomet u Španjolskoj koristio se, a koristi se i danas, za promociju regionalizma te njegovih radikalnijih oblika, poput manjinskog nacionalizma. I dalje je na snazi „snažna politizacija nogometa, kao i njegova politička instrumentalizacija“ (Vrcan, 2003: 122). Najvažniji katalonski i baskijski klubovi uvijek su bili primorani nositi se, službeno ili neslužbeno, s političkim i nacionalnim rascjepima u Španjolskoj. Iako nikad nisu odbili igrati u španjolskom prvenstvu, uvijek su se trudili pokazati određena politička stajališta. Kao primjeri za to mogu se uzeti politika Athletica prema kojoj samo Baski mogu igrati u klubu te Barcelonin slogan „Més que un club“ („više od kluba“) kojim se izražava katalonski identitet.

S druge strane, Real Madrid postao je simbolom središnje države i ne samo madridskog, nego i cijelog španjolskog identiteta. Osim političkih sukoba, u razvoju regionalizma u Španjolskoj veliku ulogu igrali su i ekonomski razlozi. Baskija ima dvostruko nižu nezaposlenost od ostatka Španjolske koja polako izlazi iz ekonomske krize, što se može tumačiti kao posljedica njenog samostalnog prikupljanja poreznih davanja. S druge strane, Katalonija je najbogatija španjolska regija čiji je BDP per capita veći od španjolskog, ali i od prosjeka Europske unije. Obje su pokrajine dobrostojeće te zbog toga moraju financijski pomagati one slabije razvijene, poput Galicije, što im nikako ne odgovara. Ekonomska davanja i porezi koje moraju plaćati središnjoj državi još su jedan razlog koji jača ideologiju regionalizma u Baskiji i Kataloniji.

Iz sukoba između Katalonije i središnje države, a time i Barcelone i Real Madrida kao njihovih predstavnika, razvio se danas prema mnogima najveći derbi klupskog nogometa, tzv. „El Clásico“. Španjolska je trenutno kvazifederalna država u kojoj španjolski nogometni klubovi predstavljaju gradove, regije ili nacionalnosti, a to pretvara španjolsko nogometno prvenstvo u simboličnu arenu borbe za identitete. No, španjolska osvajanja dvaju europskih te jednog svjetskog prvenstva potaknula su

identificiranje svih građana Španjolske, uključujući djelomično Baske i Katalonce, sa španjolskom nogometnom reprezentacijom.

U sljedećim trima odlomcima analizira se značenje najuspješnijih nogometnih klubova iz triju regija – baskijskog Athletic Bilbaa, katalonske Barcelone i galicijskog Deportivo – u promicanju regionalističkih, ali i nacionalističkih ideologija. Također, uz povijesna zbivanja koja su pratila rivalstva između ovih klubova i Real Madrida, najjačeg kluba središnje države, navode se postupci i stavovi nekih trenera, visokih dužnosnika u klubovima, igrača i navijača o ulogama klubova u borbi za samostalnost Baskije, Katalonije i Galicije.

Athletic Bilbao

Athletic Club nogometni je klub iz Bilbaa, iz autonomne zajednice Baskije. Osnovan je 1898. godine te nikada nije ispao iz prve španjolske lige². Svoje domaće utakmice igra na stadionu San Mamés. Na službenoj stranici klub je opisan kao „institucija koju, kao i njene navijače, karakterizira želja da brani vrijednosti koje postaju sve neuobičajenije u nogometu i sportu u 21. stoljeću“ (Athletic Club, 2017). Specifičan je po tome što za njega mogu igrati samo igrači koji su rođeni u Baskiji ili žive ondje i smatraju se Baskima. Njegovi su članovi oni koji su prošli sve njegove mlađe uzraste ili su kao igrači formirani u nekom drugom baskijskom klubu. Ta klupska politika na snazi je od 1912. godine, a tijekom Francove diktature smatrala se simbolom baskijskog identiteta. Prema pisanju medija, Baske se smatra rasistima koji ne žele da stranci igraju za njih. No, s druge strane, radi se o njihovoj želji da očuvaju svoju malu zajednicu netaknutom, i to najviše putem jezika koji je ključan element njihova identiteta. Baski „svoj nacionalizam temelje na rasnoj superiornosti i ekskluzivnosti i vjeruju kako moraju biti neovisni od ostatka Španjolske kako bi očuvali svoju vrstu“ (Stroter, 2015: 5).

Poznato je i da Baskija gaji jaki osjećaj mržnje prema središnjoj državi u Madridu. Taj osjećaj potječe iz najmračnijeg perioda za Baske – iz vremena Francovog režima. Kako se oni smatraju posebnim narodom s poviješću dužom od španjolske nacije, najagresivniji su po pitanju borbe za neovisnost. Tijekom diktature, kao odgovor na režim, skupina nacionalista formirala je ETA-u 1959. godine. Zamišljena je kao intelektualni pokret čiji je cilj bila promocija zabranjenog baskijskog jezika. No, ETA, čije ime prevedeno s baskijskog znači „Baskija i sloboda“, pretvorila se u terorističku

.....
² Jedan je od tri kluba koja nikada nisu ispali iz prve lige. Uz Athletic, to je uspjelo FC Barceloni i Real Madridu (Lewis 2015.).

skupinu te se smatra odgovornom za 829 ubojstava do 2011., kada se odriče upotrebe nasilja.

Navijači Athletica manje su agresivni, ali izrazito strastveni i glasni kad se radi o borbi za neovisnosti Baskije. Athletic neki povezuju s Baskijskom nacionalističkom strankom (Partido Nacionalista Vasco), dok službeno klub želi ostati neutralan po pitanju političkih borbi. Uz to, velik broj navijača Athletica smatra klub apolitičnim i neutralnim po pitanju separatizma. Athletic je „klub koji vode ljudi Baskije za ljude Baskije“ (Stroter, 2015: 11). Ovakav opis kluba može se protumačiti na dva načina – na apolitičan način, ali i kao politička izjava koja klubu daje važno mjesto u borbi za samostalnu baskijsku državu. Isto tako, iako se klub ne smatra rasističkim ili diskriminatornim prema igračima izvan Baskije, njihovo opiranje korištenju igrača koji nisu Baski za njihove navijače predstavlja simbol baskijskog nacionalizma i otpora središnjoj državi u Madridu. „Za Baske je Athletic Club de Bilbao jedan dio slagalice u ostvarenju sna da postanu jednaki Španjolcima“ (Stroter, 2015: 23).

FC Barcelona

FC Barcelona nogometni je klub iz Barcelone, glavnog grada španjolske autonomne zajednice Katalonije. Osnovan je 1899. godine, a svoje domaće utakmice igra na stadionu Camp Nou. Hans Gamper, Švicarac s privremenom adresom u Barceloni, bio je osnivač kluba. FC Barcelona integrirana je u politički i kulturni život Katalonije te se, zbog svoje simbolike i značaja za Kataloniju tijekom povijesti, pretvorila u neslužbenu katalonsku reprezentaciju. Osjećaj regionalnog identiteta razvijeniji je u Kataloniji nego u ostatku Španjolske, ali je ipak nešto niži nego u Baskiji. Krilatica koja se veže uz FC Barcelonu jest „Més que un club“, što znači „više od kluba“. „FC Barcelona je „više od kluba“ za Kataloniju jer je sportski klub koji najviše predstavlja zemlju i jedan je od njenih najboljih ambasadora“ stoji na službenoj internetskoj stranici kluba (FC Barcelona, 2017). Prema podacima koji govore o slici Katalonije u Španjolskoj, „53% Katalonaca povezuje FC Barcelonu s idejom Katalonije, dok samo 21%, odnosno 17% povezuje klub s idejom nogometnog tima ili grada Barcelone“ (Llopis Goig, 2006: 53).

Kao i za Baskiju, najmračnije razdoblje za Kataloniju i za FC Barcelonu bio je period između 1939. i 1975. godine, kada je na vlasti bio Francisco Franco. Kako je tijekom diktature katalonska zastava bila zabranjena, ona je na demonstracijama protiv Francova režima bila zamijenjena zastavom FC Barcelone. Franco, koji je podupirao Real Madrid, htio je Barcelonin stadion koristiti kao garažu, a režim je birao svakog klupskog predsjednika i člana uprave (FC Barcelona, 2017). Klub je u tom periodu bio sredstvo kanaliziranja zabranjenih regionalnih osjećaja te je imao visoke mobilizacijske

sposobnosti. Real Madrid je, s druge strane, u Kataloniji predstavljao simbol Francovog režima, a danas kod nekih Katalonaca predstavlja moć središnje države.

Katalonski separatisti najvećim dijelom dolaze iz srednjeg sloja. Također, mnogi predsjednici FC Barcelone bili su članovi katalonskih političkih stranaka koje se bore za neovisnost. Jasne poveznice između katalonskog nacionalizma i FC Barcelone u klubu su bile vidljive tijekom predsjedničkog mandata Joana Laporte (2003. – 2010.). Laporta je za sebe rekao da se smatra katalonskim nacionalistom te da podržava samostalnost Katalonije. Nakon što je 2010. napustio Barcelonu, osnovao je nacionalističku političku stranku – Katalonska solidarnost za neovisnost te je dvije godine bio zastupnik u parlamentu Katalonije. Jedan od trenera Barcelone za vrijeme Laporte bio je Pep Guardiola, također zagovaratelj katalonske neovisnosti. On je jednom prilikom na internetu objavio video „Zajedno za da“ kojim se zalaže za odcjepljenje Katalonije od Španjolske te je izjavio kako je ono neizbježno.

Neki su igrači također iskazivali na terenu svoje osjećaje prema samostalnosti Katalonije. Posljednji i najjasniji primjer jest Gerard Piqué koji je na kraju utakmice protiv Juventusa u finalu Lige Prvaka 2015. godine, u kojem je Barcelona pobijedila, zabio katalonsku zastavu u središte nogometnog travnjaka na kojem je utakmica odigrana. Taj njegov postupak okarakteriziran je kao politički potez podrške katalonskoj borbi za nezavisnošću (Dailymail, 2017).

Što se navijača tiče, na tribinama su česti natpisi „Katalonija nije Španjolska“, „Katalonija – iduća europska država“ i sl., a katalonske zastave neizostavan su dio svake koreografije Barceloninih navijača. Zbog katalonskih zastava na utakmicama Lige prvaka Barcelona je kažnjena od UEFA-e u nekoliko navrata. Kažnjena je zbog kršenja pravila koje zabranjuje korištenje navijačkih rekvizita i gesti za prenošenje provokativnih ili uvredljivih poruka neprimjerenih za sportska događanja, posebno ako su one ideološkog, političkog ili vjerskog karaktera (Deportivo La Coruna, 2017). Predstavnici kluba podnosili su brojne žalbe na odluke UEFA-e smatrajući kako kažnjavanjem kluba na ovaj način brani navijačima Barcelone slobodu izražavanja (The Guardian, 2017).

Deportivo La Coruña

Deportivo je nogometni klub iz grada La Coruñe, osnovan 1906. godine. Njegovi nogometaši svoje domaće utakmice igraju na Riazor stadionu. Osvajači su dva Kupa Kralja (1995, 2002), tri španjolska Superkupa (1996, 2001, 2003) te su jednom osvojili španjolsko prvenstvo (1999/2000). Galicija, regija iz koje klub dolazi, ima status autonomne zajednice, a Galiciji su priznati kao jedna od četiri povijesne

nacije u Španjolskoj. No, Galicija nije utjecajna regija kao Baskija i Katalonija, nema financijsku ni političku podršku kao one te je muči kriza identiteta. Uz to, Deportivo kao najuspješniji galicijski klub, nema ni blizu velike uspjehe kao što ih imaju Athletic iz Bilbaa ili FC Barcelona. Klub ne predstavlja uspješnu platformu na kojoj bi navijači i zagovornici galicijske nezavisnosti mogli iskazivati svoje nacionalističke osjećaje i težnje.

Kao i Baskija i Katalonija, Galicija ima loša sjećanja na razdoblje Francove diktature. Iz tog doba potječe i netrpeljivost navijača Deportiva prema Real Madridu. Imaju izrazito negativan stav prema madridskome klubu i njegovim navijačima zbog povlastica koje su dobivali od španjolskog vođe, dok je Galicija bila jedna od najugroženijih regija tijekom njegova režima. Neki od navijača smatraju kako bi im bilo bolje da igraju u portugalskoj prvoj ligi³. Taj potez bi za Deportivo imao neke pozitivne posljedice, kao što su manja konkurencija za osvajanje domaćih naslova u prvenstvu, budući da je portugalska liga slabija od španjolske. No, imao bi i negativne posljedice, poput smanjenja novčanih sredstava zbog gubitka sponzora i televizijskih prava. Negativne posljedice takva bi odluka imala i na španjolsku ligu jer bi mogla pokrenuti lančanu reakciju i time je uništiti.

U Galiciji postoji i manjak ambicija za samostalnošću. Prema nekim autorima Galicija zaostaje za Katalonijom i Baskijom po pitanju borbe protiv centralizma jer nije dovoljno ideološki jaka i nema snažnu prošlost kao pokrajina. Razlog tome možda se krije u tome što je rano postala dijelom Španjolske⁴. Takva situacija čini Deportivo isključivo nogometnim klubom, a ne nacionalističkim simbolom. Jedini koji promoviraju regionalizam, a ponekad i nacionalizam, jesu najvatreniji i najagresivniji navijači kluba: „Los Riazor Blues“. No, oni u Galiciji nemaju dovoljno veliku podršku za daljnju promociju regionalističkog identiteta. Galicija je relativno zadovoljna s trenutnim stupnjem autonomije, budući da je jedna od najsiriromašnijih španjolskih regija i kao samostalna država ne bi mogla opstati. Jedino što želi jest steći veća prava upravljanja svojim područjem. Galicijci svoju regionalnu ideologiju, galicijanizam, vide kao zalaganje za opstanak svojih povijesnih i kulturnih korijena, ali unutar Španjolske.

Kod Deportiva vidljiva su dva problema. Prvi je što nije dovoljno uspješan na terenu, a drugi je što ne njeguje dovoljno svoje mlade talente, za razliku od Athletica i FC Barcelone. „Kako je jezik ključni simbol društva koji pokazuje njihovu želju za odvajanjem od središnje države, tako korištenje domaćih talenata na terenu ima isti efekt u sportu“ (Stroker, 2015: 19). Navijačima Deportiva nije toliko stalo da

³ Razlog tome leži u geografskom položaju Galicije, koja na jugu graniči s Portugalom.

⁴ Galicija je dijelom Španjolske postala u 11. stoljeću.

samo igrači galicijskog podrijetla igraju za Deportivo, oni vole i cijene svakoga tko donosi uspjeh njihovom klubu, iako im poseban ponos predstavlja kad vide dečka iz susjedstva kako igra za domaći nogometni klub. Ali kod Deportiva nema ni domaćih igrača, ni dovoljno dobrih stranih nogometaša koji bi donosili trofeje. Za Galiciju ta dva problema znače gubitak arene u kojoj mogu manifestirati svoje regionalističke osjećaje. Deportivo se ponosi regijom iz koje dolazi, što pokazuju i dresovi s motivima galicijske zastave, ali klub nije promicatelj galicijskog nacionalizma i samovladavine i u toj borbi želi ostati neutralan.

Španjolska nogometna reprezentacija i regionalne reprezentacije

Odnos prema španjolskoj nogometnoj reprezentaciji od strane Baska, Galicijaca i Katalonaca jedan je od važnih pokazatelja napetosti između autonomnih zajednica i središnje države. U 21. stoljeću španjolska nogometna reprezentacija ostvarila je nekoliko velikih uspjeha na europskim i svjetskim natjecanjima. Osvajači su dva europska (2008, 2012) i jednog svjetskog prvenstva (2010). Do 2008. osvojili su jedno europsko prvenstvo (1964), a uzrokom izostanka velikih uspjeha smatrao se nedostatak patriotizma i nacionalnog duha među igračima u reprezentaciji koji su dolazili iz različitih regija. Tome nije pomoglo ni to što je Španjolski nogometni savez godinama izbjegavao organizaciju nogometnih utakmica u Bilbao ili Barceloni strahujući od mogućih incidenata poput zviždanja španjolskoj himni (Rodriguez Ortega, 2015).

Spektakularni nastupi kojima su osvojili tri trofeja smatraju se pokazateljem novog jedinstva u različitostima. I dok ih španjolski nacionalisti veličaju, uspjesi kod nekih Baska i Katalonaca izazivaju nelagodu. Da su regionalni identiteti i dalje snažno prisutni pokazuje jedna od situacija u Barceloni 2010. godine. Tijekom završne faze svjetskog prvenstva u Južnoafričkoj Republici dvije su stvari obilježile političku i sportsku scenu u Španjolskoj. Jedan od događaja bio je prosvjed u Barceloni 10. srpnja 2010. protiv odluke Ustavnog suda o odbacivanju određenih članaka Katalonskog statuta koji je prihvaćen na regionalnom referendumu (Mora, 2013). Drugi je bio pobjeda Španjolske u finalu svjetskog prvenstva protiv Nizozemske dan poslije i proslava titule koja je uslijedila na ulicama svih španjolskih gradova, pa tako i Barcelone. Isti vikend, Katalonci su veličali svoj regionalni, ali nacionalni identitet u liku i djelu španjolskih nogometnih reprezentativaca.

Osim zbivanja vezanih uz španjolsku reprezentaciju, Baski, Galicijci i Katalonci kao dio svojih nacionalističkih ambicija vide i posebne reprezentacije Baskije, Galicije

i Katalonije koje žele službeno sudjelovati u svim nogometnim natjecanjima. Josep Lluís Carod Rovira, tadašnji zamjenik katalonskog premijera, potpisao je 30. prosinca 2007. Deklaraciju San Mamésa na stadionu Athleticu u Bilbao. Deklaraciju su potpisali i Miren Azkarate, predstavnik baskijske vlade te Ánxela Bugallo, u ime galicijske vlade ispred publike koja je došla na prijateljsku, ali politički važnu utakmicu između regionalnih reprezentacija Baskije i Katalonije. Dokument uključuje zahtjev autonomnih zajednica za priznanjem na europskoj razini te zahtjev za priznanjem njihovih reprezentacija. On je znak simboličnog, ali ne zakonskog vezivanja između zajednica.

No, potrebno je još jednom naglasiti ulogu španjolske nogometne reprezentacije. Ona je osvajanjem dva europska i jednog svjetskog prvenstva probudila zatomljeni španjolski identitet u Baskiji, Galiciji i Kataloniji. Prema tome, mnogi Baski, Galicijci i Katalonci zapravo imaju dvostruku nacionalnost, španjolsku i regionalnu, koje se podudaraju. Za jačanje takve nacionalnosti i poticanje dvostrukih identiteta nasuprot onih ekskluzivno regionalnih, najzaslužniji su upravo uspjesi nogometnih reprezentativaca, ali i uspjesi drugih španjolskih reprezentacija i sportaša, primjerice košarkaša, tenisača Rafaela Nadala, vozača Formule 1 Fernanda Alonsa i sl.

Zaključak

Analiza povezanosti ideologije regionalizma i nogometa imala je cilj odgovoriti na pitanje na koji način i u kojoj mjeri nogomet promiče nacionalističke i regionalističke podjele u Španjolskoj. Za svaki klub postoje određene specifičnosti kojima izražava regionalne identitete. Specifična za Athletic jest politika prema kojoj za klub igraju isključivo nogometaši baskijskog podrijetla. Što se tiče Barcelone, njena specifičnost je u samom njenom sloganu koji znači „više od kluba“. Klub je simbol Katalonije i jedan od njenih najvećih ambasadora u svijetu. Deportivo se razlikuje od Athleticu i Barcelone i nema toliko izraženu regionalnu simboliku. Ponose se time što predstavljaju Galiciju, ali ne promoviraju separatističke težnje. Teza da postoji velika povezanost između regionalizma i nogometa u Španjolskoj djelomično je potvrđena. Deportivo je jedini koji odstupa od te tvrdnje, budući da ne dolazi do promocije galicijskog regionalizma na njegovim utakmicama.

Nedostatak promocije može se dovesti u vezu sa smanjenom ambicijom pokrajine da postane samostalna država. Takve ambicije u Baskiji i Kataloniji puno su jače, a borba za njihovo ostvarenje puno je intenzivnija. Isto se može vidjeti i u analizi odnosa prema nacionalnoj reprezentaciji. Iako je predstavnik galicijske vlade potpisao Deklaraciju kojom se zahtijeva priznanje regionalnih reprezentacija, pretpostavlja se da bi nelagoda

zbog uspjeha španjolske nacionalne vrste i mogući incidenti na njenim utakmicama mogli biti manje vjerojatni u Galiciji, nego u Baskiji ili Kataloniji. Zbog svih navedenih argumenata važno je još jednom napomenuti kako u suvremenom španjolskom nogometu postoji visok stupanj povezanosti s politikom. Nogomet se koristi kao sredstvo promicanja regionalizma, ali i kao sredstvo nacionalne homogenizacije. U Baskiji putem Athletica i u Kataloniji putem Barcelone nogomet u puno većoj mjeri promiče separatističke težnje i regionalni identitet, dok s druge strane, Deportivo La Coruña nije snažan instrument manifestacije galicijskog regionalizma. Kao sredstvo nacionalne homogenizacije, središnja država koristi uspjehe španjolske reprezentacije za ojačavanje španjolskog identiteta, pogotovo u regijama s najvećom željom za nezavisnošću.

Literatura

Athletic Club (2017) *Službena internetska stranica Athletic Cluba*. Dostupno na: <http://www.athletic-club.eus/en/club.html> (25. veljače 2017).

Bickerton, James i Gagnon, Alain-G. (2013) Regije. U: Caramani, Daniele (ur.) *Komparativna politika*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti (str. 275 – 290).

Dailymail (2017) *Well that was subtle! Gerard Pique plants Catalan flag in the middle of the pitch as Luis Suarez helps Barcelona win fourth Champions League in 10 years*. Dostupno na: <http://www.dailymail.co.uk/sport/article-3113834/Well-subtle-Gerard-Pique-plants-Catalan-flag-middle-pitch-Luis-Suarez-helps-Barcelona-win-fourth-Champions-League-10-years.html> (27. veljače 2017).

Deportivo La Coruña (2017) *Službena internetska stranica Deportiva*. <http://www.canaldeportivo.com/club/historia/h11.html> (25. veljače 2017).

FC Barcelona (2017) *Službena internetska stranica FC Barcelone*. <http://www.fcbarcelona.com/club/history> (25. veljače 2017).

Lewis, Tim (2015) *Another Country: Inside the Basque Region*. Dostupno na: <http://www.esquire.co.uk/food-drink/travel/8028/inside-the-basque-country/> (21. veljače 2017).

Llopis Goig, Ramón (2006) *Clubes y selecciones nacionales de fútbol: La dimensión etnoterritorial del fútbol español*. Dostupno na: <http://revintsociologia.revistas.csic.es/index.php/revintsociologia/article/viewFile/15/15> (18. veljače 2017).

- Mora, Jean-Sébastien (2013) *Ide li Katalonija prema nezavisnosti?* Dostupno na: <http://lemondediplomatique.hr/ide-li-katalonija-prema-nezavisnosti/> (24. veljače 2017).
- Rodríguez Ortega, Vicente (2015) *Soccer, nationalism and the media in contemporary Spanish society: La Roja, Real Madrid & FC Barcelona*. Dostupno na: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14660970.2015.1067793> (22. veljače 2017).
- SeFútbol (2017) *Službena internetska stranica Španjolskog nogometnog saveza*. Dostupno na: [http://www.sefutbol.com/historia-partidos?field_competicion_tid=All&field_equipo_vis_2_tid=&field_fecha_partido_historia_2_value\[min\]=&field_fecha_partido_historia_2_value\[max\]=&page=2](http://www.sefutbol.com/historia-partidos?field_competicion_tid=All&field_equipo_vis_2_tid=&field_fecha_partido_historia_2_value[min]=&field_fecha_partido_historia_2_value[max]=&page=2) (25. veljače 2017).
- Stroter, Adam (2015) *Regionalism and Nationalism in football and society in the Basque Country and Galicia*. Dostupno na: https://www.academia.edu/14996073/Regionalism_and_Nationalism_in_football_and_society_in_the_Basque_Country_and_Galicia (15. veljače 2017).
- Šantić, Neven (2013) *Ljepotica i zvijer, Mali kompendij hrvatskog regionalizma*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- The Guardian (2017) *Barcelona will fight second Uefa fine for Catalonia independence flags*. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/football/2015/oct/19/barcelona-fight-second-uefa-catalonia-fine> (27. veljače 2017).
- Tuñón, Jorge, Brey, Elisa (2012) Sports and Politics in Spain – Football and Nationalist Attitudes within the Basque Country and Catalonia. *European Journal for Sport and Society*. 9 (1+2): 7-32.
- UEFA Champions League (2017) *Službena internetska stranice Lige prvaka*. Dostupno na: <http://www.uefa.com/uefachampionsleague/history/> (25. veljače 2017).
- UEFA Europa League (2017) *Službena internetska stranica Europske lige*. Dostupno na: <http://www.uefa.com/uefaeuropaleague/history/index.html> (25. veljače 2017).
- Vrcan, Srđan (2003) *Nogomet – politika – nasilje: Ogledi iz sociologije nogometa*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; Hrvatsko sociološko društvo.

The Ideology of Regionalism in Football in Spain

Ivana Bosiljevac

Abstract

Over the last ten years football has become one of most popular sports in Spain while certain autonomous communities demands for independence have remained high since the restoration of democracy in the 1970s. The ideology of regionalism has manifested in football stadiums built mostly across the Basque County and Catalonia, less so in Galicia. The loudest advocates for Basque and Catalan independence are the faithful football fans of FC Barcelona and Athletic Bilbao. They continue to fight against the centralism imposed during the dictatorship of Francisco Franco. In Galicia, the desire for independence is weaker due to the unfavourable economic situation in the region. The author attempts to explain the connection between regionalism and football and the consequences it entails through a historical overview of the emergence of regionalism and an analysis of the events and opinions of three clubs (FC Barcelona, Athletic Bilbao and Deportivo La Coruña) and their fans.

Keywords: regionalism, football in Spain, autonomous communities, the struggle for independence